

Innehåll

DEL ETT	3
I	3
II	11

DEL ETT

I

Tidigt en kväll, under en exceptionell värmebölja i början av juli, gick en ung man ut på gatan från det garderobsliknande rum han hyrde på Stoliarny-gränden. Långsamt, som om han inte kunde bestämma sig, började han röra sig mot Kokushkin-bron.

Han hade lyckats undvika att möta sin hyresvärdinna på trappan. Han bodde praktiskt taget under taket i ett femvåningshus, i vad som var mer en skrubb än ett rum.¹ I en lägenhet en trappa ner bodde hans hyresvärdinna, av vilken han hyrde denna vindskupa, middag och städning inkluderade. Varje gång han gick ut var han tvungen att passera hennes köksdörr, som nästan alltid stod öppen mot trappan. När han gick förbi, kände han en illamående, feg känsla; det fick honom att rynka på näsan och han skämdes över det. Han var djupt skuldsatt hos sin hyresvärdinna och fruktade att möta henne.

Det var inte så att han var feg eller inställsam; tvärtom. Men under en tid hade han varit spänd och irriterad, i ett tillstånd som liknade akut depression.² Han hade sjunkit så långt in i sig själv, i en så fullständig isolering, att han fruktade att möta inte bara sin hyresvärdinna utan vem som helst.³ Han hade på sistone till och med slutat känna tyngden av den fattigdom som krossade honom. Han hade helt tappat intresset för sina dagliga göromål och hade ingen önskan att återfå detta intresse. Det var inte hyresvärdinnan han fruktade, oavsett vad hon råkade planera mot honom.

Att fastna i trappan och tvingas lyssna på hela hennes nonsens och kränkande struntprat, som han inte brydde sig det minsta om; tvingas lyssna på hennes tjat om betalning, hennes hot, hennes vädjanden; och själv hela tiden slingra sig, komma med ursäkter, ljuga... Nej. Bättre att smyga nerför trappan som en katt och slinka iväg osedd.

¹ Katz/Berry: Raskolnikovs 'lilla rum' (каморка), som senare jämförs med ett litet skåp och till och med en kista, kan kontrasteras mot Sonyas rymliga rum som beskrivs i del 4, kapitel 4. Det faktum att både Raskolnikov och Sonya 'hyr i andra hand' sina rum från hyresgäster (нанимал у жильцов) betonar de två protagonisternas instabilitet och rotlöshet i Petersburgs samhälle.

² I de flesta översättningar står hypokondri men jag valde depression precis som Monas: Hypokondri var nära förknippad med melankoli i den tidens medicinska diskurs; Dostojevskij diagnostiserade sig själv som "melankolisk och hypokondrier" som ung man. Och ser man till hur Raskolnikov känner sig så är det mer en tryckande depression tillsammans med ångest och tvång, än att han tror han har diverse åkommor.

³ Guay: Solipsism, som den extrema formen av skepticism mot andras medvetande, målar upp en bild av ultimat avskildhet, där denna avskildhet är metafysisk: enligt en sådan bild når det mänskliga sinnet aldrig genuint eller direkt bortom sina egna interna gränser.

När han kom ut på gatan tyckte han det var konstigt att han varit så rädd för att möta sin hyresvärdinna. "Tänk att vara rädd för småsaker som det där, med tanke på vad jag planerar!" tänkte han och log konstigt.

"Nåväl... allt ligger i en människas händer. Och om han låter det glida undan... så är det för att han är en fegis, och det är allt... ja, en självklarhet. Och vad är det som skrämmer folk mest? Det är ett nytt steg, ett äkta nytt ord,⁴ det är vad... Hur som helst, jag pladdrar för mycket. Det är därför jag inte gör något. För att jag pladdrar. Eller kanske är det tvärtom. Jag pladdrar eftersom jag inte gör något. Jag har verkligen lärt mig att pladdra den senaste månaden, liggande i min vrå dagarna i ända, tänkande... på Kung Ärtan.⁵ Nåväl, varför går jag nu? Kan jag verkligen göra *det där*? Är *det* allvarligt? Nej, det är det inte. Så. Jag skojar med mig själv. Jag låter mig själv drömma. Tomma lekar! Ja, det är precis vad det är, tomma lekar!"⁶

Utanför hade hettan blivit fruktansvärd. Trängsel, folkmassor, byggnadsställningar, med kalk, tegel och damm överallt, och den speciella sommarlukts som varje petersburgare som inte har råd med en sommarstuga känner väl till: allt detta skakade omedelbart och obehagligt om den unge mannens redan spända nerver. Den outhärdliga stanken från krogarna, särskilt talrika i denna del av staden, och de berusade människor han ständigt stötte på trots att det var en vardag, bidrog till den melankoliska och motbjudande stämningen som mötte honom. Ett uttryck av djupaste avsky flög för ett ögonblick över hans finlemmade ansikte. Han var, för övrigt, en märkbart snygg ung man, över genomsnittlig längd, slank och välbyggd, med vackra mörka ögon och mörkblont hår.

Han sjönk snart ner i djupa tankar, eller snarare, i ett slags glömska. Han gick vidare utan att lägga märke till sin omgivning, utan att vilja lägga märke till den. Då och då mumlade han något för sig själv. Denna tendens till monologer var något han redan hade erkänt som ett av sina särdrag. I det

⁴ Raskolnikovs reflektion över ett "nytt ord" kan kopplas till Johannes 1:1: "I begynnelsen var Ordet, och Ordet var hos Gud, och Ordet var Gud." Detta bibelcitat betonar ordets skapande kraft och dess koppling till Guds närvaro. I *Brott och Straff* symboliserar "ett nytt ord" inte bara en idé, utan också möjligheten att förändra verkligheten. Monas: Dostojevskij ansåg att tre personer kommit med "nya ord": Mikhail Lomonosov (1711–65), Alexander Pushkin (1799–1837) och Nikolai Gogol (1809–52).

⁵ Ready: Kung Ärtan: Tsar Gorokh (bokstavligen 'Tsar Ärtan') låter hugga huvudet av sin fru i en berömd folksaga, men han är också ihågkommen som den 'Gode Tsar Gorokh' som regerade över ett idealiserat Ryssland. Det slående uttrycket 'Tsar Ärtan' kom så småningom att stå för något löjligt eller meningslöst (SB); men som ofta hos Dostojevskij döljer användningen av en välkänd bild eller fras djup av mening och anspelningar. I en artikel från 1981 noterade J. L. Rice att själva namnet 'Tsar Gorokh' är 'en perfekt, ironisk representation av Raskolnikovs storslaget obalanserade napoleonska ambition.

⁶ Katz/Berry: Ett utmärkt exempel på Dostojevskij's användning av detaljer. Den betonar precision och autenticitet i sin beskrivning av tiden, platsen, vädret och hjälten sinnesstämning. Varje detalj är på något viktigt sätt kopplad till hela romanen. Till exempel karaktäriserar adverbet 'obeslutsamt' (нерешительно), som härleds från den ryska roten för beslut, hjälten från handlingens början till hans bekännelse i de sista raderna av del 6.

ögonblicket visste han att hans tankar var förvirrade. Han visste att han var mycket svag. Det var andra dagen nu som han knappt hade rört någon mat.

Han var så illa klädd att det skulle ha generat en luffare att gå ut i sådana trasor på dagen. I det kvarteret, dock, kunde ingenting överraska någon. Nära Sennaja-torget, fullt av bordeller, kryllade det av en befolkning av hantverkare och arbetare som tillsammans gjorde att de centrala gatorna i Petersburg flödade med ett panorama där nästan ingenting eller ingen kunde orsaka någon förvåning. Trots sin ibland ganska ungdomliga förnämlighet, brydde han sig minst av allt om sina trasor när han var ute på gatan – han kände ett sådant bittert förakt för världen. Att träffa vänner eller människor han vanligtvis inte gillade att stöta på undvek han, men just när en berusad man passerade honom på gatan, i en enorm vagn dragen av en enorm draghäst, som körde honom någonstans av någon okänd anledning, skrek han plötsligt: "Hej, du tyske hattmakare!" Den berusade ropade och vinkade åt honom. Och den unge mannen stannade plötsligt och grep efter sin hatt. Det var en hög, rund Zimmermannhatt, helt utsliten, totalt urblekt, full av hål och fläckar, utan brätte och helt ur form. Inte skam, men en helt annan känsla, mer som rädsla, grep tag i honom.

"Jag visste det!" muttrade han förvirrat. "Jag tänkte väl det! Detta är för mycket! En sådan dum grej, en sådan struntsak, kan förstöra hela planen! Ja, hatten sticker ut. Den är löjlig. Därför sticker den ut. Till mina trasor behövs det utan tvekan en arbetarkeps. Vad som helst, bara inte den här avskyvärda saken! Ingen går omkring i sådana. Den skulle märkas på långt håll. Folk skulle minnas den. Ja, de skulle definitivt minnas den. Det blir ett bevis. Här gäller det att vara så obemärkt som möjligt. Detaljerna, detaljerna är avgörande! Just sådana småsaker kan stjälpas alltihop, en gång för alla..."⁷

Han hade inte långt att gå. Han visste till och med exakt hur många steg det var från porten till hans hus: precis sjuhundratrettio. En gång hade han räknat dem när han var djupt försjunken i dagdrömmar. På den tiden hade han knappt trott på dessa drömmar själv. Han hade bara låtit deras avskyvärda men lockande djärvhet spela i hans tankar. En månad senare började han se annorlunda på saken. Trots alla självkritiska monologer om sin egen kraftlöshet och obeslutsamhet hade han på något sätt, även mot sin vilja, vant sig vid att betrakta den "motbjudande" drömmen som ett verkligt projekt, även om han fortfarande inte riktigt trodde på det. Nu var han på väg för att pröva sitt projekt. Med varje steg växte hans upphetsning lavinartat.

⁷ Katz/Berry: Det är just sådana småsaker som nästan omedelbart börjar undergräva Raskolnikov - vare sig det handlar om att lämna dörren öppen när han begår mord eller att tappa ett par örhängen bakom dörren i lägenheten under. Han har till och med, förvånansvärt nog, glömt att göra sig av med sin karakteristiska tyska hatt, trots att han hade varnat sig själv för att hatten, 'en obetydlig småsak, skulle kunna omkullkasta hela planen'.

Med dunkande hjärta och darrande nerver närmade han sig det enorma huset, vars ena sida vette mot kanalen och den andra mot Sadovaia-gatan. Huset var fullt av små lägenheter och beboddes av allehanda småföretagare – skräddare, mekaniker, kockar, diverse tyskar, prostituerade, lägre tjänstemän och så vidare. Folk skyndade ständigt in och ut genom husets båda portar och runt de två innergårdarna, där tre eller fyra portvakter hade sin tjänstgöring. Den unge mannen kände stor lättnad över att inte möta någon av dem och slank obemärkt in genom porten till höger och upp för trappan.

Trappan var mörk och trång, en baktrappa, men han kände redan till allt detta och hade studerat det noga. Hela denna miljö tilltalade honom: i sådant mörker var inte ens en nyfiken blick farlig. "Om jag är så rädd nu, hur skulle det då kännas om jag faktiskt genomförde det?" tänkte han ofrivilligt när han kom upp till fjärde våningen. Här spärrade några flyttkarlar, som bar ut möbler från en lägenhet, av vägen. Han visste sedan tidigare att en tysk tjänsteman bodde där med sin familj. "Så den här tysken flyttar ut nu. Det betyder att på fjärde våningen, i den här trappuppgången, är gummans lägenhet den enda som kommer att vara bebodd ett tag framöver. Bra, mycket bra..." tänkte han igen och ringde på gummans dörr.

Klockan klingade svagt, som om den var gjord av tenn och inte av mässing. I sådana här trånga lägenheter i den här typen av hus lät nästan alla ringklockor så. Han hade glömt hur klockan lät, och nu väckte denna särskilda klang plötsligt något minne och frammanade en tydlig bild... Han ryste till, nerverna var alldeles för ansträngda den här gången.

Efter en kort stund öppnades dörren på glänt. Genom springan granskade hyresgästen besökaren med uppenbar misstro, och man kunde bara skymta hennes glittrande ögon i mörkret. Men när hon såg att det var folk ute i trappen, fattade hon mod och öppnade dörren helt. Den unge mannen steg över tröskeln in i den mörka hallen, som var avdelad med en skiljevägg bakom vilken det fanns ett pyttelitet kök. Gumman stod tyst framför honom och betraktade honom frågande.

Hon var en liten, torr gumma, omkring sextio år gammal, med skarpa, elaka ögon och en liten spetsig näsa. Hennes huvud var bart, och det nästan färglösa håret, knappt grånat, var inoljat. Runt hennes långa, magra hals, som liknade ett kycklingben, var en flaneltrasa virad. Över axlarna, trots värmen, hängde en utsliten och gulnad pälsboa. Den lilla gumman hostade och stönade oavbrutet.

Den unge mannen måste ha tittat på henne med ett särskilt uttryck, för misstron flammade plötsligt upp i hennes ögon igen.

— Jag heter Raskolnikov,⁸ student. Jag var här för ungefär en månad sedan, mumlade den unge mannen hastigt. Han insåg att han borde vara artigare och bugade lätt.

— Javisst, min gode man, jag minns mycket väl att ni var här, sade gumman skarpt. Hon fortsatte att granska hans ansikte intensivt.

— Nåväl, ser ni... jag är här i samma ärende igen, fortsatte Raskolnikov, lite besvärad och något förvånad över gummans misstro.

Men kanske är hon alltid sådan, och förra gången lade jag bara inte märke till det, tänkte han oroligt.

Gumman var tyst, som om hon begrundade saken. Sedan steg hon åt sidan, vinkade besökaren mot dörren och sade:

— Stig på.

Det lilla rummet som den unge mannen klev in i – med gula tapeter, pelargoner i fönstret och tunna gardiner – badade i det intensiva ljuset från den dalande solen. Så här kommer solen att skina då också! för det som en blixtnöje genom Raskolnikovs sinne. Med en snabb blick tog han in allt i rummet. Han utnyttjade tillfället att studera och att få möblemangets placering att fastna i minnet.

Ändå fanns det inget särskilt med rummet. Möblerna, alla tämligen gamla och av gult trä, bestod av en soffa med en enorm svängd trärygg, ett ovalt bord framför soffan, en toalettbyrå med spegel mellan fönstren, stolar längs väggarna och två eller tre billiga tavlor i gula ramar – tyska flickor med fåglar i händerna. Det var allt. I ett hörn, framför en liten ikon, brann en oljelampa. Allt var mycket rent. Möbler och golv var blankpolerade. Allting glänste. Lizavetas verk, tänkte den unge mannen. Inte ett dammkorn i hela lägenheten. Det är i rum hos elaka gamla änkor man finner en sådan glans. Nyfiket rörde han vid den tunna gardinen som hängde för dörren till det andra lilla rummet, där gummans säng och byrå stod och in i vilket han ännu inte tittat. Dessa två rum utgjorde hela lägenheten.

"Vad vill ni?" frågade gumman strängt när hon kom in i rummet. Precis som tidigare ställde hon sig rakt framför honom för att se honom rakt i ögonen.

Han drog fram ett gammalt, platt silverur ur fickan. "Jag har med mig något att pantsätta, frun." På baksidan fanns en ingraverad jordglob. Kedjan var av stål.

⁸ Monas: Raskolnikov: efternamnet antyder "schismatiker" eller "oliktänkande", vilket syftar på hans inre splittring, men också anspelar på en djupare andlig grund för Raskolnikovs kris. Det ekar av de ryska religiösa sekteristerna som bröt sig loss från den ortodoxa kyrkan efter patriark Nikons reformer på 1600-talet (kända som raskolniki). Målaren Mkolka är en raskolnik.

"Tiden för din förra pant har gått ut. Det var en månad sedan i förrgår."

"Ha tålmod. Jag lovar att betala räntan, går det bra?"

"Det är jag som bestämmer det. Jag skulle kunna sälja din pant på en gång om jag ville."

"Hur mycket för klockan, Alena Ivanovna?"

"Det du kommer med är skräp. Se här. Det är värdelöst. Förra gången gav jag dig två sedlar för den där ringen. Jag kunde ha köpt en ny för en och en halv rubel hos en juvelerare."

"Ge mig fyra rubel. Jag ska lösa in den. Den var min fars. Jag får snart pengar."

"En och en halv rubel, ränta i förskott. Det är mitt erbjudande."

"En och en halv rubel!" utbrast den unge mannen.

"Som du vill." Gumman räckte tillbaka klockan. Den unge mannen blev så arg att han ville gå därifrån, men hejdade sig genast när han insåg att han inte hade någon annanstans att ta vägen. Dessutom hade han ju kommit dit av ytterligare en anledning.

"Ge hit då," muttrade han bryskt.

Gumman stack handen i fickan efter nycklarna och gick sedan bakom draperiet in i det andra rummet. Ensam kvar lyssnade den unge mannen ivrigt och följde henne i tankarna. Han hörde henne öppna byrån. "Måste vara översta lådan," tänkte han. "Hon bär säkert nycklarna i högra fickan. Alla på en och samma stålring... En nyckel tre gånger så stor som de andra, med sågtandad spets, uppenbarligen inte till byrån... Måste finnas ett annat skrin eller kassaskåp... Intressant. Kassaskåp har alltid sådana nycklar... Men ändå, hur avskyvärt är inte allt detta..."

Gumman kom tillbaka.

"Så här ligger det till. Tio kopek i månaden per rubel, femton kopek avdraget från din rubel och femtio för en månad i förskott. Och för de två rubel du redan har på kontot, enligt samma taxa, tjugo kopek. Det blir alltså trettiofem. Det innebär att du får en rubel och femton kopek för ditt ur. Varsågod."

"Så du har pressat ned mig till en rubel och femton kopek, alltså!"

"Precis så. Exakt."

Den unge mannen protesterade inte. Han tog pengarna och tittade på den gamla kvinnan. Han verkade tveka, som om han ville säga något mer men inte visste vad.

"Jag kanske kommer med en sak till om några dagar, Alena Ivanovna... i silver... fint... ett cigarettfodral... när jag får det tillbaka från en bekant..." Han blev förvirrad och tystnade.

"Vi får se när den dagen kommer," svarade hon.

"Adjö då... Förresten, är ni alltid ensam hemma? Er syster är aldrig här?" frågade han så nonchalant han kunde på väg ut i hallen.

"Vad rör det dig?"

"Inget särskilt. Jag undrade bara. Ni behöver inte... Adjö, Alena Ivanovna!"

Raskolnikov lämnade lägenheten i uppenbar förvirring. Hans förvirring växte sig starkare för varje steg. På väg nedför trappan stannade han flera gånger, som om han träffats av en blix. Väl ute på gatan utbrast han:

"Herregud, så vidrigt allt detta är! Kan det verkligen vara så, kan det verkligen vara så att jag... Nej, vilket nonsens, vilket idiotiskt nonsens!" tillade han bestämt. "Hur kunde en sådan fasansfull tanke ens ha dykt upp i mitt huvud? Vilken smuts mitt hjärta är kapabelt till! Framför allt: smutsigt, vidrigt, avskyvärt, avskyvärt!.. Och jag, en hel månad..."⁹

Men varken ord eller utrop kunde uttrycka hans upprördhet. Känslan av oändlig avsky, som börjat tynga hans hjärta redan på väg till den gamla kvinnan, hade nu vuxit sig så stark att han inte visste var han skulle ta vägen.¹⁰ Han gick som en drucken längs trottoaren, utan att bry sig om förbipasserande, och krockade ibland med dem. Han var ett helt kvarter bort innan han kom till sina sinnen.

Han såg sig omkring och märkte att han stod framför en krog med ingång via en trappa ner till källarvåningen. Just då raglade två fulla män ut, stöttade sig mot varandra och svor. Utan att tänka klev Raskolnikov ner för trappan. Han hade aldrig varit på en krog förut, men nu snurrade huvudet och en brännande törst plågade honom. Han ville ha kall öl, och tänkte att svagheten berodde på hunger.

⁹ Guay: Den mordiska idén som han försöker förklara som främmande ('stannade han flera gånger, som om han träffats av en blix'), som om den kom från en källa utanför honom själv (' Hur kunde jag ens tänka något så avskyvärt'), vet han faktiskt - i motsats till detta försök till självbedrägeri - är hans egen, att den har emanerat inifrån.

¹⁰ Romarbrevet 7:24-25: "Jag arma människa! Vem skall frälsa mig från denna dödens kropp? Gud vare tack, genom Jesus Kristus, vår Herre!" Raskolnikovs inre kamp och växande skuld speglar Paulus ord i Romarbrevet 7 om konflikten mellan köttet och anden. Precis som Paulus brottas Raskolnikov med en känsla av moraliskt fördärv och söker befrielse från sitt inre mörker, vilket driver hans sökande efter försoning och rättvisa i "Brott och straff."

Han slog sig ner i ett mörkt, smutsigt hörn vid ett klabbigt bord. Han beställde öl och tömde girigt det första glaset. Genast kände han sig bättre och tankarna klarnade.

"Alltihop är ju löjligt," sa han hoppfullt. "Ingen anledning att hetsa upp sig! Det är bara fysiskt. Ett glas öl, en brödbit, och vips så skärps sinnet, tankarna klarnar och beslutsamheten växer! Herregud, vilken löjlig småsak!"

Trots sitt förakt såg han gladare ut nu, som om en tung börda lyfts från hans axlar. Han betraktade de andra gästerna vänligt. Men även då anade han att denna plötsliga förbättring också var sjuklig.

Det var glest med folk på krogen vid den här tiden. De två fyllona hade följts upp för trappan av en grupp på fem män och en flicka som hade ett dragspel. Efter att de gått blev det tyst och ödsligt i lokalen.

Kvar fanns en man som satt försjunken bakom sitt ölglas. Han såg ut att tillhöra lägre medelklassen, berusad men bara lätt. Hans sällskap var en kraftig, enorm karl i sibirisk jacka och grått skägg, som var rejält på kanelen. Den senare hade slumrat till på bänken, men ryckte då och då till i ett slags halvslummer. Han kastade ut armarna och knäppte med fingrarna. Utan att resa sig från bänken gungade han med överkroppen och sjöng någon löjlig visa, medan han ansträngde sig för att minnas verser som:

"Han kramade sin fru ett helt år om,

Han kra-made sin fru ett helt år om..."

Eller så vaknade han plötsligt till och sjöng:

"På Podjatjeskajagatan jag gick,

Min gamla flamma jag fick..."

Men ingen delade hans munterhet. Hans tysta sällskap betraktade alla dessa utbrott med fientlighet och misstro. Det fanns också en annan man där, som såg ut som en pensionerad tjänsteman. Han satt för sig själv framför sitt lilla kärll, tog en klunk då och då och tittade sig omkring. Även han föreföll vara något ur balans.

||

Raskolnikov var inte van vid folksamlingar och hade, som tidigare nämnts, undvikit allt sällskap, särskilt på senare tid. Men nu kände han plötsligt en dragning till människor. Något nytt höll på att ske inom honom, och samtidigt kände han en törst efter mänsklig kontakt. Han var så utmattad av en hel månads intensiv melankoli och dyster upphetsning att han, om så bara för ett ögonblick, ville andas ut i en annan värld, vilken som helst, och trots lokalens alla brister dröjde han sig nu gärna kvar på krogen.

Värden höll till i ett annat rum men kom ofta in i huvudrummet, nedför några trappsteg. Det första man lade märke till var hans blankpolerade stövlar med stora röda skaft. Han bar en knälång kaftan och en förskräckligt flottig svart satinväst, utan slips, och hela hans ansikte såg ut som om det var insmört med olja, likt ett järnlås. Bakom disken stod en pojke på omkring fjorton år, och det fanns en annan, yngre pojke som serverade när något beställdes. Det stod hackad gurka, svarta brödskorpor och uppskuren fisk; alltihop luktade mycket illa. Det var så kvavt att det snart blev nästan outhärdligt att sitta där, och allt var så genomdränkt av alkohol att man kunde bli berusad bara av att andas in luften i fem minuter.

Det händer att man plötsligt och oväntat möter fullständiga främlingar, som väcker ens intresse redan vid första anblicken, innan ett enda ord har yttrats. Just ett sådant intryck gjorde en av gästerna på Raskolnikov. Han satt en bit bort och liknade en pensionerad tjänsteman. Den unge mannen skulle senare flera gånger minnas detta första intryck och se det som en föraning. Han betraktade tjänstemannen oupphörligt, delvis för att denne envist stirrade tillbaka på honom, och det var tydligt att mannen gärna ville inleda ett samtal. På de övriga i krogen, inklusive ägaren, tittade tjänstemannen med viss vana och till och med uttråkning, men samtidigt med en nyans av högdragen likgiltighet, som om de vore människor av lägre ställning och utveckling, med vilka han inte hade något att tala om.

Han var en man på över femtio, av medellängd och kraftigt byggd, med gråsprängt hår och en stor flint, med ett svullet ansikte gulnat av ständigt drickande, nästan grönaktigt, och svullna ögonlock bakom vilka små, kisande men livliga rödaktiga ögon glimmade. Det var något mycket märkligt med honom; i hans blick lyste något som närmast verkade vara extas – kanske fanns där både förnuft och intelligens – men samtidigt skymtade något som liknade galenskap. Han var klädd i en gammal, helt sliten svart frack med avfallna knappar. Endast en knapp höll sig kvar på något sätt, och det var den han knäppte, uppenbarligen i ett försök att upprätthålla anständigheten. Under en nankinväst stack ett skjortbröst fram, helt skrynkligt, smutsigt och nedstänkt. Hans ansikte var rakat, som det anstår

en tjänsteman, men det var länge sedan, så att en tät blåaktig stubb redan hade börjat växa fram. Det fanns verkligen något av en respektabel tjänsteman i hans sätt. Men han var orolig, rufsade sitt hår och stödde ibland, i vånda, huvudet i båda händerna, med de slitna armbågarna vilande på det nedsölade och klubbiga bordet. Till slut tittade han rakt på Raskolnikov och sade högt och bestämt:

"Min bäste herre, får jag ha djärvheten att med all hövlig respekt vända mig till er? Ty även om ni till det yttre kan förefalla oansenlig, urskiljer min tränade blick en bildad och i dryckenskap oerfaren person. Personligen har jag alltid hyst respekt för bildning kombinerad med hjärtevärm; dessutom kan jag säga att jag är titulärråd.¹¹ Mitt namn är Marmeladov, titulärråd. Tillåt mig fråga: Har ni tjänstgjort?"

"Nej, jag studerar..." svarade den unge mannen. Marmeladovs särskilt blomstrande sätt att tala förvånade honom. Raskolnikov ogillade hur samtalet omedelbart fokuserade på honom själv. Trots att han bara ett ögonblick tidigare hade längtat efter nästan vilken form av mänsklig gemenskap som helst, framkallade det första ordet som faktiskt riktades till honom en känsla av avsky. Sådant tal från en främling, eller till och med en enkel anspelning på honom som samtalsämne, fick honom alltid att känna så.¹²

"Aha, en student eller före detta student!" utropade tjänstemannen. "Det ante mig! Erfarenhet, bäste herre, långvarig erfarenhet!" Han knackade med fingret mot pannan som ett tecken på självuppskattning. "Ni är student eller akademiker! Tillåt mig..." Han reste sig, vacklade en aning; tog med sig sin kanna och sitt glas och slog sig ner snett emot den unge mannen. Trots sin berusning talade han med livlig vältalighet, även om han då och då snubblade på orden och drog ut på dem. Han kastade sig över Raskolnikov nästan desperat, som om han inte hade talat med någon på en hel månad.

"Min bäste herre," började han nästan högtidligt, "att vara fattig är inget att skämmas för, och det är sanningen. Men att dricka för mycket är inget att vara stolt över, och det är också sanningen, till och med än mer så. Men misär, bäste herre - ja, misär, det är verkligen en synd. I fattigdom behåller ni fortfarande ädelmodet i era medfödda känslor; när man är utblottad finns det ingenting, finns det ingen. När man är utblottad använder de inte en käpp för att jaga bort en. När man är utblottad sopar de undan en från mänskligt sällskap; och bara för att göra det ännu mer förolämpande

¹¹ Monas: En låg position inom statsförvaltningen, nionde graden i den fjorton-gradiga "rangtabellen" som infördes av Peter den store.

¹² Guay: Han känner sig bitter över sin impuls att bry sig, och även mot Marmeladov som han av en slump möter på puben. Precis som han föraktar sin familjs kärlek, ogillar Raskolnikov sin egen önskan att öppna sig för detta slumpmässiga möte. Han önskar att han inte hade kompromissat med sin sjukliga isolering, som för honom är en form av frihet definierad av känslomässig distans.

använder de en kvast. Och det med rätta. När jag är utblottad är ingen snabbare att förnedra mig än jag själv. Och nästa steg är flaskan! Min bäste herre, för en månad sedan gav herr Lebezjatnikov min maka stryk. Förstår ni vad det betyder? Och min maka är inte alls som jag! Tillåt mig att fråga er ytterligare en sak, om inte annat så av ren nyfikenhet: har ni någonsin haft anledning att tillbringa natten på Neva, på höbåtarna?"

"Nej, det har jag inte," svarade Raskolnikov. "Vad menar ni?"

"Jo, min herre, det är där jag har varit, fem nätter i rad..."

Han fyllde på sitt glas och drack, försjunken i tankar. Halmstrån hängde faktiskt här och där på hans kläder, och till och med i hans hår. Det var högst troligt att fem dagar hade gått sedan han senast bytte kläder eller tvättade sig. Hans händer var särskilt smutsiga, feta och röda, med svarta naglar.

Hans samtal tycktes väcka ett allmänt, om än likgiltigt, intresse. Pojkarna bakom disken fnissade. Värden verkade ha kommit ner från rummet ovanför särskilt för att lyssna på denne "underhållare", och han satt på avstånd, gäspande lojt och självbelåtet. Marmeladov var uppenbarligen ett välkänt ansikte här. Hans förkärlek för blomstrande tal måste ha kommit från hans vana att prata med främlingar på krogar. För vissa drinkare blir detta en nödvändighet, särskilt om de hemma blir kommenderade och hårt behandlade. Det är därför de, i sällskap med andra drinkare, alltid går till sådana ytterligheter för att bli rättfärdigade och, om möjligt, vinna respekt.

"En riktig underhållare!" mullrade värden. "Varför jobbar'u inte då? Varför tjänstgör'u inte, ämbetsman?"

"Varför jag inte tjänstgör, min gode herre?" ekade Marmeladov, vändande sig uteslutande till Raskolnikov, som om det vore han som ställt frågan. "Varför tjänstgör jag inte? Tror ni inte det värker i hjärtat att jag kryper och krälar förgäves? När herr Lebesjatnikov, för en månad sedan, med sina bara nävar pryglade min maka, medan jag låg där drucken, led jag inte då? Säg mig, unge man, har ni någonsin haft anledning att... hmm... nåväl, be om ett lån, låt säga, utan hopp?"

"Det har jag... men vad menar ni med utan hopp?"

"Jag menar, utan något hopp alls, min herre, i vetskap om att inget kommer att komma av det. Ni vet till exempel på förhand och med fullständig säkerhet att denne man, denne mest välvillige och hjälpsamme medborgare, inte kommer att ge er en kopek, för varför skulle han? Han vet ju mycket väl att jag inte kommer att betala tillbaka. Av medlidande? Men herr Lebesjatnikov, som håller sig à jour med de senaste tankegångarna, förklarade häromdagen att vetenskapen i vår tid till och med har förbjudit medlidande, och att det är så de redan gör saker i England, där nationalekonomi är på

modet. Så jag frågar er, varför skulle han? Och ändå, trots vetskapen om att han inte kommer att ge er något, beger ni er iväg ändå och..."¹³

"Varför gå då?" inflikade Raskolnikov.

Men om du inte går till honom, har du ingenstans annat att gå! Och alla behöver ett någonstans, en plats att gå till. Det kommer en tid, ser ni, det kommer oundvikligen en tid när man måste ha någonstans att gå! När min enda dotter för första gången gick ut på gatan, var jag tvungen att gå dit också... För min dotter lever på gult kort,¹⁴ min herre..." tillade han inom parentes och såg på den unge mannen med viss oro. "Det är ingenting, gode herre, ingenting!" fortsatte han hastigt, till synes lugnt, när de två pojkarna bakom disken fnös och värden själv log. "Ingenting, min herre! Dessa huvudskakningar stör mig inte det minsta, för nu har allt kommit fram i ljuset, och jag ser på detta inte med förakt utan med ödmjukhet. Låt gå! Låt gå! 'Se människan!'¹⁵ Tillåt mig, unge man, kanske ni skulle... Nej, låt mig uttrycka det mer rättframt och levande. Inte 'kanske ni skulle', nej, utan vågar ni - ni som ser mig som jag är nu - vågar ni med säkerhet hävda att jag inte är ett svin?"

Den unge mannen teg.

"Nåväl, min herre," fortsatte talaren och gjorde en paus med en imponerande och, för tillfället, till och med överdrivet värdig min i väntan på att den senaste omgången fnissande skulle avta. 'Nåväl, min herre, jag må vara ett svin, men hon är en dam! Jag må bära ett odjurs drag, men Katerina Ivanovna, min maka, är en bildad person som föddes som dotter till en fältofficer. Jag må vara en skurk, men hon är begåvad med ett upphöjt hjärta och känslor förädlade av god uppfostran. Och ändå... ack, om min fru bara kunde förbarma sig över mig! För all del, bäste herre, varje människa måste ha åtminstone en plats där även han kan bli ömkad! Katerina Ivanovna är högsinnad men orättvis... Och fast jag själv förstår att när hon griper tag i mina hårtofsar gör hon det av ren medkänsla i sitt hjärta (för jag skäms inte för att upprepa, unge man, att hon griper tag i mina hårtofsar),' bekräftade han med fördubblad värdighet efter att åter ha hört fnissande, 'men himmel - om hon bara en gång, en enda gång... Men nej! Nej! Allt detta är fåfänglighet! Slöseri med andetag

¹³ Monas: Lebeziatnikov representerar, på ett lätt karikerat sätt, den progressiva ungdomen i Sankt Petersburg, inspirerad av studier i empirisk vetenskap, förnekandet av den mänskliga själens existens och dualism (och implicit, av Gud), samt främjandet av "rationell egoism", en form av utilitarism som hävdade att människor snart skulle kunna identifiera sina egna bästa intressen och agera därefter, till nytta för alla.

¹⁴ Ready: Gult kort: Det medicinska intyg som gavs till prostituerade i utbyte mot deras pass kallades vanligen för 'gult kort', på grund av dess färg. Detta intyg gav prostituerade rätt att arbeta, samtidigt som det möjliggjorde för staten att spåra deras adressändringar och hälsotillstånd

¹⁵ Ready: Orden från Pontius Pilatus när Jesus kom inför honom bärande en törnekrona (Johannes 19:5). Utöver direkta citat är Marmeladovs tal genom hela detta kapitel fyllt med bibliska anspelningar, ibland uttryckta i den höga stilen från kyrkslaviska. "Huvudskakningarna", till exempel, förekommer både i Psaltaren och i Matteusevangeliet, medan frasen "allt som var dolt är uppenbart" är nära modellerad efter verser i Markus (4:22) och Lukas (8:17).

och inget mer!... För min önskan har gått i uppfyllelse mer än en gång och jag har blivit ömkad mer än en gång, men... så är jag: född som odjur!"

"Så sant som det är sagt! anmärkte krögaren gäspande.

Marmeladov slog näven i bordet.

"Ja, det är mitt väsens kännetecken! Vet ni, gode herre, att jag till och med supit upp hennes strumpor - är ni medveten om det? Inte hennes stövlar, för det hade åtminstone varit mer begripligt, men hennes strumpor - ja, minsann, hennes strumpor! Hennes lilla mohairsjal drack jag också upp - en gåva från förr, hennes egen, inte min; och vi bor i ett kyligt kyffe, så hon förkylde sig i vintras och hostar nu blod. För att inte tala om våra tre små kryp: Katerina Ivanovna sliter från gryning till skymning, skrubbar och tvättar barnen, för renlighet har varit hennes vana sedan barnsben, och hon har svag bröstkorg och är benägen till lungsot, och jag känner det. Känner jag det inte? Ju mer jag dricker, desto mer känner jag. Det är därför jag gör det: genom att dricka söker jag medkänsla och gemenskap i eländet. Det är inte munterhet jag söker, utan gemensam sorg... Jag dricker för att lida djupare!"¹⁶

Med de orden sänkte han huvudet mot bordet, som i förtvivlan.

"Unge man," fortsatte han och reste sig igen, "jag läser en viss sorg i era anletsdrag. Jag såg den där i samma stund ni steg in, vilket är anledningen till att jag så snabbt vände mig till er. För det är inte för att förnedra mig inför dessa herrar dagdrivare, som redan känner till allt ändå, som jag berättar min livshistoria för er; snarare söker jag en man med känsla och bildning. Ni bör veta att min maka gick på en förnäm skola för adelns döttrar, och vid avgångsbalen dansade hon pas de châte¹⁷ inför guvernören och andra dignitärer, för vilket hon erhöll en guldmedalj och ett hedersdiplom. Medaljen... tja, medaljen såldes... för länge sedan nu... Hm! Men hedersdiplomet ligger fortfarande i hennes kista, och helt nyligen visade hon det för vår hyresvärdinna. Och fastän hon och värdinnan ständigt ligger i luven på varandra, var lusten att skryta lite för någon - vem som helst - och minnas bättre, lyckligare dagar alltför stark för att motstå. Och jag dömer henne inte - nej, det gör jag inte - för detta är vad som finns kvar i hennes minne, när allt annat har förvandlats till stoft! Ja, ja; en stolt dam, stolt och oböjlig. Hon skurar golvet själv och lever på svart bröd, men hon låter sig inte

¹⁶ Citatet speglar en medveten konfrontation med skuggan – de mörka, undantryckta delarna av självet. Istället för att fly smärtan, söker karaktären fördjupa sitt lidande, som ett sätt att nå en råare sanning om sig själv och finna gemenskap i elände. Detta är ett möte med skuggan, där genom erkännandet av mörkret, en djupare självinsikt kan uppnås.

¹⁷ Ready: pas de châte: Enligt R. M. Kirsanova, en dräkthistoriker, 'blev dansen med sjal populär i ryska skolor för unga damer i början av 1800-talet, vilket sammanföll med modet för persiska sjalar; dess popularitet, som en uppvisning av behag och elegans, fortsatte en tid därefter.

förödmjukas. Det är därför hon inte kunde låta herr Lebezyatnikovs oförskämdhet passera ostraffad, och när herr Lebezyatnikov gav henne stryk för det, tog hon till sängen, mindre på grund av skador på kroppen än på själen. Jag gifte mig med henne när hon redan var änka, med tre barn, tre små pyren. Hon hade gift sig med sin förste man, en infanteriofficer, av kärlek och rymt med honom från sin fars hem. Hon älskade honom över allt annat, men han började spela, hamnade inför rätta och dog strax därefter. Han misshandlade henne mot slutet; och fastän hon stod upp mot honom, vilket jag vet med säkerhet och har papper på, minns hon honom än idag med tårar i ögonen och förebrår mig med hans exempel, och jag är glad, jag är glad, för i hennes fantasi var hon åtminstone en gång lycklig..."

"Så lämnades hon med tre småtingar i ett avlägset, vilt distrikt, där jag av en slump också befann mig, och hon lämnades i sådan hopplös fattigdom att jag, trots allt jag sett i livet, är helt oförmögen att ens beskriva det. Hennes släktingar vände henne ryggen. Och hon var stolt, alltför stolt... Så då, min gode herre, jag, också änkeman, med en fjortonårig dotter från mitt första äktenskap, erbjöd min hand i giftermål, för jag stod inte ut med att se sådant lidande. Ni kan bedöma djupet av hennes nöd av det faktum att hon, bildad, väluppfostrad, bärare av ett berömt namn, gick med på att gifta sig med mig! Hon gjorde det! Gråtande och snyftande och vridande sina händer - men gifta sig med mig gjorde hon! För hon hade ingenstans att ta vägen. Förstår ni, min gode herre, förstår ni verkligen vad det innebär att inte ha någonstans att ta vägen? Nej! Det har ni ännu inte förstått..."¹⁸

"Under ett helt år uppfyllde jag min plikt på ett gudfruktigt, fromt sätt och rörde inte en droppe," sa han och pekade på sitt glas vodka, "för jag är en man med känslor. Ändå kunde jag inte behaga henne. Sedan förlorade jag min anställning, också utan egen förskyllan: en personalförändring, och då började jag dricka!... Ett och ett halvt år måste ha gått nu sedan vi slutligen, efter långa vandringar och talrika olyckor, fann oss i denna magnifika huvudstad prydd av talrika monument. Och här fick jag en anställning... Fick den och förlorade den igen. Förstår ni, herrn? Den här gången var det mitt eget fel; mitt väsens kännetecken kom i dagen... Så nu bor vi i ett litet hörn av ett hus, och Amalia Fjodorovna Lippewechsel är vår hyresvärdinna, och hur vi klarar oss och hur vi betalar vet jag inte. Många andra bor där också, förstås... Ett Sodom, herrn, av det mest vidriga slag... Hm... Ja... Under tiden har min flicka från mitt första äktenskap vuxit upp och vad hon har fått utstå från sin styvmor

¹⁸ Martinsen: Marmeladovs upprepade fras "att inte ha någonstans att ta vägen" sammanfattar romanens teman om social rättvisa - fattigdom, ojämlikhet och kvinnors begränsade ekonomiska möjligheter: ekonomin var familjebaserad utan socialt skyddsnet för fattiga. Frasen 'ingenstans att ta vägen' understryker desperationen orsakad av fattigdom och tidens könsdynamik. Kvinnor var beroende av familjer för försörjning och hade få arbetsmöjligheter. Om familjen övergav dem eller försörjaren förlorade jobbet, hade kvinnor och barn ofta ingen annan utväg än gatan - vilket är vad Katerina Ivanovna ber sin styvdotter Sonya att göra.

under vägen... tja, ju mindre sagt, desto bättre. För även om Katerina Ivanovnas själ flödar över av de ädlaste känslor, är hon hetsig och lättretlig, och snabb att ge dig en örfil... Ja, min herre!"

Men vad tjänar det till att minnas? Sonja fick, som du säkert kan föreställa dig, ingen utbildning. För omkring fyra år sedan försökte jag visserligen att lära henne grunderna i geografi och världshistoria, men eftersom mina egna kunskaper i dessa ämnen är bristfälliga och på grund av bristen på anständiga läroböcker (för de böcker vi hade... tja, de är inte ens kvar längre), blev det inte mycket till undervisning. Vi kom så långt som till Kyros den store. Senare, när hon blivit vuxen, läste hon några romaner, och alldeles nyligen har hon genom herr Lebezjatnikovs försorg med stort intresse läst en viss liten bok, Lewes "Fysiologi" - kanske känner du till den? Hon läste till och med vissa delar högt för oss. Det är allt vad hon fått lära sig.

Låt mig nu ställa en personlig fråga till dig, min gode herre: tror du att en fattig men hederlig flicka kan tjäna mycket genom ärligt arbete? Hon tjänar inte femton ynka kopek om dagen, min herre, om hon är ärlig och inte har några särskilda talanger, och det bara om hon sliter ut sig fullständigt! Och ändå vägrade till och med rådmannen Ivan Ivanovitj Klopstock - känner du till namnet? - att betala henne för att sy ett halvt dussin skjortor i holländskt tyg. Han förolämpade henne till råga på allt och körde ut henne, stampade med fötterna och skällde ut henne med alla möjliga namn, påstod att en krage hon sytt var fel storlek och sned. För att inte tala om småttingarna som gick hungriga och Katerina Ivanovna som vred sina händer och gick fram och tillbaka i rummet med röda fläckar på kinderna, som alltid händer med den där sjukdomen: 'Du ligger andra till last, flicka, äter och dricker och håller dig varm,' men jag undrar hur man kan dricka och äta när inte ens de små har sett en brödkant på tre dagar?

Jag låg där med fötterna i vädret, ja, jag var på fyllan, min herre, och jag hörde min Sonja (hon är så foglig, med en så spröd liten röst... och hennes ljusa hår och lilla ansikte, alltid så blekt och tunt) säga: 'Måste jag verkligen göra det där, Katerina Ivanovna?' Under tiden hade Darja Frantsova, en elak kvinna välkänd av polisen, redan gjort några förfrågningar genom hyresvärdinnan. 'Nå,' hånade Katerina Ivanovna, 'vad är det egentligen du sparar på? Dyrbara juveler?'

Men döm henne inte, min gode herre, döm henne inte! Detta sades inte vid sina sinnens fulla bruk, utan i ett känsloutbrott, i sjukdom och till ljudet av gråtande, svältande barn. Det sades mer för att såra än för ordens exakta innebörd. Ty sådan är Katerina Ivanovnas karaktär, och så fort barnen börjar gråta, om än av hunger, börjar hon genast slå dem. Vid sextiden såg jag Sonjetjka resa sig, täcka huvudet, ta på sig sin lilla kappa, och lämna lägenheten, och vid niotiden var hon tillbaka igen. Hon gick raka vägen till Katerina Ivanovna och lade trettio rubel på bordet utan att säga ett ord. Inte ett ord, inte ens en blick. Hon tog bara vår stora, gröna schal i drap de dames (vi har en gemensam,

gjord av drap de dames), begravde huvudet och ansiktet i den och lade sig på sängen med ansiktet mot väggen, hennes små axlar och kropp darrade... Vad mig anbelangar, min herre, var jag i samma tillstånd som förut, med fötterna i vädret... Och det var då, unge man, som jag såg Katerina Ivanovna gå fram till Sonjetjkas lilla säng, också utan att säga ett ord, och knäböja vid fotändan resten av kvällen, kyssa Sonjetjkas fötter, inte vilja resa sig, och till slut somnade de båda så där, i varandras armar... båda... ja, min herre... och jag... jag var på fyllan och hade fötterna i vädret.

Marmeladov tystnade – det var som om rösten svek honom. Med plötslig brådska fyllde han ett glas, tömde det och harklade sig.

"Och sedan dess, bäste herre," fortsatte han efter en stunds tystnad, "på grund av en olycklig omständighet och efter angivelse av illvilliga personer - där Darja Frantsevna visade sig särskilt nitisk, eftersom hon påstod att hon inte visats tillbörlig respekt - tvingades min dotter, Sofia Semjonovna, att skaffa gult kort och kunde därför inte längre bo hos oss. Varken hyresvärdinnan Amalia Fjodorovna ville tillåta det (trots att hon själv tidigare hjälpt Darja Frantsevna), och inte heller herr Lebezjatnikov... hmm... Det var på grund av Sonja som den där historien med Katerina Ivanovna uppstod. Först försökte han själv uppvakta Sonetjka, men sedan blev han plötsligt förnärmad: 'Hur kan jag, en så upplyst person, bo under samma tak som en sådan?' Men Katerina Ivanovna gav sig inte, hon försvarade henne... och så var det med det. Nu kommer Sonetjka mest och hälsar på i skymningen, hon tröstar Katerina Ivanovna och ger henne vad hon kan... Hon bor inneboende hos skräddaren Kapernaumov, hyr ett rum av dem. Kapernaumov är halt och har talfel, och hela hans talrika avkomma har också talfel. Och hans fru likaså... De trängs i ett rum, men Sonja har sitt eget, avskilt med en skiljevägg... Hmm, ja... Mycket fattiga människor med talfel... ja...

Men då steg jag upp tidigt på morgonen, tog på mig mina trasor, lyfte mina händer mot himlen och begav mig till hans excellens Ivan Afanasjevitj. Känner ni till hans excellens Ivan Afanasjevitj? Inte? Då känner ni inte till en gudsmän! Han är som vax... vax inför Herrens ansikte; som vax som smälter!¹⁹ Han till och med tårades när han hörde allt. 'Nåväl, Marmeladov,' sa han, 'en gång har du redan svikit mina förväntningar... Nu tar jag dig tillbaka på mitt personliga ansvar,' sa han, 'kom ihåg det, ge dig iväg!' Jag kysste stoftet av hans fötter, i tanken förstås, för i verkligheten skulle han inte ha tillåtit det, eftersom han var en högt uppsatt person med moderna tankar om stat och utbildning. När jag återvände hem och berättade att jag fått tillbaka min tjänst och skulle få lön igen, herregud, vad som hände då!..."

¹⁹ Ready: En komplimang som får en mer tvetydig betydelse när den ställs mot sitt bibliska ursprung (Psalm 68:3): "Som rök drivs bort, drivs de bort, som vax smälter för eld förgås de inför Gud.

Marmeladov stannade upp igen, djupt upprörd. I det ögonblicket kom en hel pluton redan berusade fyllon in från gatan, och vid ingången hördes ljuden från en hyrd positivspelare och en barnslig, sprucken sjuårig röst som sjöng "Lilla torpet". Det blev högljutt. Värdin och personalen ägnade sig åt de nyanlända. Marmeladov fortsatte sin berättelse utan att bry sig om de som kommit in. Han verkade redan ha blivit kraftigt försvagad, men ju mer berusad han blev, desto pratsammare blev han. Minnena av den senaste framgången i tjänsten tycktes ha piggat upp honom och till och med fått hans ansikte att stråla av en sorts glans. Raskolnikov lyssnade uppmärksamt.

"Allt detta, ärade herre, hände för fem veckor sedan. Ja... I samma ögonblick som Katerina Ivanovna och Sonetjka fick veta det - herregud, det var som om jag hade blivit upplyft till himmelriket. Förut låg man där som ett kreatur och fick bara höra okvädingsord! Men nu, ska jag säga er, går de omkring på tå och tystar barnen: 'Semjon Zacharytj är utmattad efter arbetet, han vilar, tyst!' De serverar mig kaffe innan jag går till arbetet - med varm grädde! Äkta grädde, hör ni! Och hur de lyckades skrapa ihop elva rubel och femtio kopek för att klä upp mig så fint, det går över mitt förstånd! Stövlar, förstklassiga bomullsskjortor, en ny ämbetsmannarock, allt i utmärkt skick, för bara elva och femtio.

När jag kom hem efter min första arbetsdag på morgonen, vad tror ni jag fick se? Katerina Ivanovna hade lagat två rätter - soppa och salt kött med pepparrot - något vi aldrig ens hade kunnat drömma om förut. Hon har inte en enda klänning... inte en enda, min herre, men nu hade hon gjort sig fin som om hon skulle på bjudning. Otroligt hur hon gör det; otroligt hur hon skapar allt från ingenting: frisyren, en prydlig ren krage, manschetter, och vips ser hon ut som en helt annan människa - yngre, vackrare. Sonetjka, min lilla duva, bidrog bara med pengar, men sa att det inte passar sig för henne att besöka oss ofta just nu, möjligen bara i skymningen så att ingen ser. Hör ni, hör ni?

När jag kom hem för att ta mig en lur efter middagen, kan ni gissa vad som hände då? Trots att Katerina Ivanovna bara en vecka tidigare hade grälat som värst med värdinnan, Amalia Fjodorovna, bjöd hon nu in henne på en kopp kaffe. I två timmar satt de och viskade: 'Tänk att Semjon Zacharytj nu är i tjänst och får lön, och att han personligen inställde sig hos Hans Excellens, och Hans Excellens kom ut själv, bad alla andra vänta, tog Semjon Zacharytj vid handen och ledde honom förbi alla andra in på sitt kontor.' Hör ni, hör ni? 'Med tanke på era tidigare förtjänster, Semjon Zacharytj,' sa Hans Excellens, 'och trots att ni för en tid föll för denna lättsinniga svaghet, men eftersom ni nu avger ett löfte, och dessutom har vi klarat oss dåligt utan er' - hör ni? - 'så litar jag nu på ert hedersord.' Allt detta, ska jag säga er, hade hon hittat på, och inte av enfald eller bara för att skryta! Nej, min herre, hon tror på alltihop själv, hon gläder sig åt sina egna fantasier, jag svär! Och jag klandrar henne inte för det, nej, det gör jag sannerligen inte!

Och när jag för sex dagar sedan kom hem med min första hela lön - tjugotre rubel och fyrtio kopek - kallade hon mig till och med sin lille gosse: 'Min kloke lille gosse!' sa hon. Och detta när vi var på tu man hand, förstår ni? Nå, jag är väl knappast mycket att se på och ingen vidare make heller, eller hur? Men nej då, hon nöp mig i kinden och sa: 'Min kloke lille gosse!'"

Marmeladov tystnade som om han ville le, men plötsligt började hans haka darra. Han behärskade sig dock. Denna krog, hans förfallna utseende, de fem nätterna på höloftet och vodkaflaskan, och till råga på allt denna sjukliga kärlek till hustru och familj, förvirrade hans åhörare. Raskolnikov lyssnade intensivt, men med en känsla av obehag. Han ångrade att han hade kommit hit.

"Ärade herre, ärade herre!" utropade Marmeladov efter att ha hämtat sig. "Kanske allt detta framstår som löjligt för er, precis som för andra, och jag besvärar er bara med dumma och ynkliga detaljer från mitt privatliv. Men för mig är det sannerligen inte löjligt! För jag känner allt detta in i mörget... Och under hela den där himmelska dagen i mitt liv, och hela den kvällen, svävade jag själv i flyktiga drömmar: hur jag skulle ordna allt, klä småttingarna, ge henne andrum, och föra tillbaka min enda dotter från vanäran till familjens famn... Och mycket, mycket mer... Om ni tillåter, min herre. Nåväl, min herre," (Marmeladov ryckte plötsligt till, lyfte huvudet och stirrade rakt på sin åhörare), "nåväl, dagen efter alla dessa drömmar (det vill säga precis fem dygn sedan), mot kvällen, norpade jag listigt, som en tjuv om natten, nyckeln till Katerina Ivanovnas kista, tog ut det som var kvar av den utbetalda lönen - hur mycket minns jag inte - och se nu på mig, allesammans! Kaputt! Fem dagar borta från hemmet, och där letar de efter mig, och tjänsten är förlorad, och min uniform ligger i ett ölsjapp vid Egyptiska bron, i utbyte mot dessa trasor... och allt är förlorat!"

Marmeladov slog sig för pannan med knytnäven, bet ihop tänderna, slöt ögonen och stödde armbågen hårt mot bordet. Men efter en minut förändrades plötsligt hans ansikte, och med en påklistrad slughet och spelad fräckhet tittade han på Raskolnikov, skrattade och sa:

"Och idag var jag hos Sonja och bad om pengar till en återställare! He-he-he!"

"Gav hon dig verkligen?" ropade någon från sidan bland de nyanlända, och skrattade högt.

"Det är denna halvliter som köptes för hennes pengar," sa Marmeladov, vändande sig uteslutande till Raskolnikov. "Trettio kopek gav hon mig, med egna händer, hennes allra sista slantar; det var allt hon hade, jag såg det själv... Sa inte ett ord, bara tittade tyst på mig... Så sörjer man inte på jorden, utan där uppe... de sörjer över människorna, gråter, men klandrar inte, klandrar inte! Och det gör ondare, ondare när de inte klandrar! Trettio kopek, ja.²⁰ Men hon behöver dem ju också nu, eller hur? Vad

²⁰ Martinsen: Dostojevskij använder här en subtil biblisk allusion. De trettio kopek som Sonya ger Marmeladov ekar av de trettio silverpenningar som Judas fick för att förråda Jesus. Denna referens framställer Sonya som en

tror ni, min käre herre? Hon måste ju hålla sig ren nu. Det kostar, denna särskilda renhet, förstår ni? Förstår ni? Nå, köpa läppstift också, det går ju inte annars; stärkta kjolar, eleganta högklackade skor, för att visa benen när man måste ta sig över en vattenpöl. Förstår ni, förstår ni, min herre, vad denna renhet betyder? Nåväl, och jag, hennes egen far, snodde dessa trettio kopek för att kurera baksmällan! Och jag super! Och har redan gjort slut på dem! Vem skulle tycka synd om en sådan som jag? Va? Tycker ni synd om mig nu, min herre, eller inte? Säg, min herre, tycker ni synd om mig eller inte? He-he-he-he!"

Han skulle just hålla upp, men flaskan var redan tom. Halvlitern var slut.

"Varför skulle man tycka synd om dig?" röt värden, som åter befann sig bredvid dem.

Skratt och till och med svordomar hördes. Både de som lyssnade och de som inte gjorde det skrattade och svor, bara genom att se på den pensionerade tjänstemannens gestalt.

"Tycka synd om mig? VARFÖR SKULLE NÅGON TYCKA SYND OM MIG?" vrålade Marmeladov plötsligt. Han reste sig med utsträckt hand, i ett anfall av gudomlig inspiration, som om han hade väntat på just dessa ord. "Varför tycka synd, frågar du? JA! Det finns INGET att tycka synd om! Jag borde KORSFÄSTAS, spikas fast på korset, inte bli ömkad! Men korsfäst mig då, o domare, KORSFÄST MIG! Och när du har korsfäst mig, visa då barmhärtighet! Då ska jag själv komma till dig för att korsfästas, ty det är inte glädje jag törstar efter, utan SORG OCH TÅRAR!"²¹

Tror du verkligen, krögare, att denna usla halvliter smakade sött för mig? NEJ! Det var sorg, SORG jag sökte på dess botten, sorg och tårar, och jag FANN dem, jag DRACK dem! Men Han som har förbarmande med alla, Han som förstår allt och alla, Han den Ende, Han är vår domare. På den yttersta dagen ska Han komma och fråga: 'Var är dottern som offrade sig för en elak och tuberkulossjuk styvmor och för främmande småbarn? Var är dottern som visade medlidande med sin jordiske fader, en föräktlig fyllbult, utan att rygga tillbaka för hans djuriska beteende?'

kristuslik figur som offras av någon nära henne. Marmeladovs beskrivning av hur Sonya 'tittade tyst' på honom utan att förebrå, förstärker denna parallell till Kristus lidande och förlåtande natur. Samtidigt antyder texten att Sonyas kropp bildligt talat förvandlas till 'föda' för sin familj, vilket ytterligare understryker hennes offerroll.

²¹ Martinsen: "Marmeladovs bekännelse berör även de moraliska känslor och dygder som åtföljer eller lindrar sådana mänskliga dilemman - stolthet, skam, skuld, ånger, medkänsla, generositet och förlåtelse. Genom att framhäva Marmeladovs skam och skuld skapar Dostojevskij paralleller i handlingen med Raskolnikov. Båda männen har inte bara misslyckats med att försörja sina familjer, utan har också tagit pengar från kvinnorna i sina liv och spenderat dem på sig själva. Marmeladov frossar masochistiskt i bekännelse; Raskolnikov pendlar mellan trotsiga rättfärdiganden och bekännelse."

Och Han ska säga: 'KOM! Jag har redan förlåtit dig en gång... Ja, förlåtit dig... Och nu FÖRLÅTES dig åter dina många synder, ty du har älskat mycket...' Och Han ska förlåta min Sonja, JA, förlåta henne, jag VET att Han ska förlåta! Jag kände det i mitt hjärta när jag besökte henne idag!

Och Han ska döma och förlåta ALLA, de goda och de onda, de visa och de enfaldiga... Och när Han är färdig med dem alla, då ska Han vända sig till oss och säga: 'KOM FRAM, även ni! Kom fram, ni druckna! Kom fram, ni svaga! Kom fram, ni skamsna!' Och vi ska alla träda fram, utan blygsel, och stå inför Honom. Och Han ska säga: 'SVIN är ni! Märkta med djurets bild och tecken; men KOM, även NI!'²²

Och de visa ska ropa, de förnuftiga ska fråga: 'Herre! Varför tar du emot DESSA?' Och Han ska svara: 'Jag tar emot dem, ni visa, jag tar emot dem, ni förnuftiga, för att INGEN av dem någonsin har ansett sig värdig detta...'

Och Han ska sträcka ut sina armar mot oss, och vi ska falla ner... och GRÅTA... och FÖRSTÅ ALLT! Då ska vi förstå ALLT! Och ALLA ska förstå... ja, till och med Katerina Ivanovna... hon ska också förstå...

HERRE, LÅT DITT RIKE KOMMA!"²³

Han sjönk ned på bänken, utmattad och kraftlös, utan att titta på någon, som om han hade glömt sin omgivning och var djupt försjunken i tankar. Hans ord gjorde ett visst intryck; för en stund rådde tystnad, men snart hördes åter skratt och svordomar:

"Vilken smörja!"

"Snacka går ju!"

"Typisk byråkrat!"

Och så vidare, och så vidare.

²² Matteusevangeliet 5:3-6: "*Saliga är de som är fattiga i anden, dem tillhör himmelriket. Saliga är de som sörjer, de skall bli tröstade. Saliga är de ödmjuka, de skall ärva jorden.*" Marmeladovs tal om att de "skamsna" och "svaga" kommer att bli förlåtna och mottagna av Gud är en tydlig anspelning på Jesu Bergspredikan, där Jesus lovar att de ödmjuka och de som lider kommer att bli välsignade och få sin belöning i himmelriket.

²³ Katz/Burry: Stilen i detta avsnitt är särskilt anmärkningsvärd: i takt med att Marmeladovs ord blir mer inspirerade, omskriver han Kristi bergspredikan och ersätter den med sina egna ord. Hans retorik närmar sig det bibliska när han räknar upp kategorierna av syndare som kommer att bli förlåtna. I sin begäran om korsfästelse ger han ett gripande exempel på en uppriktig imitatio Christi, praktiken att följa Jesu exempel. Monas: Denna åkallan av Herrens bön följer ekon av starkt kontrasterande bibelpassager, särskilt Jesu kommentarer om en fallen kvinna som räddas av sin tro ("Därför säger jag dig: hon har fått förlåtelse för sina många synder, ty hon har visat stor kärlek.", Lukas 7:47) och Uppenbarelseboken 14:9-10: "En tredje ängel följde dem och sade med hög röst: 'Den som tillber odjuret och dess bild och tar emot dess märke på sin panna eller sin hand, han skall få dricka Guds vredes vin, som hålls upp oblandat i Guds vredes bägare, och han skall pinas med eld och svavel inför de heliga änglarna och inför Lammet.'

"Låt oss gå, min herre," sa Marmeladov plötsligt, lyfte huvudet och vände sig till Raskolnikov, "led mig hem... Kozels hus, på gården. Det är hög tid... att gå till Katerina Ivanovna..."

Raskolnikov hade länge velat ge sig av, men tanken på att hjälpa Marmeladov hade redan slagit rot. Marmeladov visade sig vara betydligt svagare på benen än i sitt ordflöde och lutade sig tungt mot den unge mannen. De hade omkring tvåhundra meter att gå. Ju närmare hemmet de kom, desto oroligare och räddare blev fyllot.

"Det är inte Katerina Ivanovna jag fruktar nu", mumlade han nervöst, "inte heller att hon kommer att rycka mig i håret. Hår!... Hår betyder ingenting! Jag säger det själv! Desto bättre om hon börjar dra i det, det är inte det som skrämmer mig... Det är... hennes ögon som skrämmer mig... ja, hennes ögon. De röda fläckarna på hennes kinder skrämmer mig också... och hennes andning... Har du sett hur folk andas med den här sjukdomen... när de är upprörda? Och barnens gråt skrämmer mig... För om Sonja inte har gett dem mat, då... ja, jag vet inte vad! Jag vet inte! Men stryk fruktar jag inte... Vet du, min herre, sådana slag vållar mig ofta mer njutning än smärta... Jag kan inte leva utan dem. Det är för det bästa. Låt henne slå mig, låt henne få ur sig all sin ilska... det är bäst, säger jag... Och här är huset. Kozels hus. En låssmed, en tysk, välbärgad... visa vägen!"

De gick in från gården och upp till fjärde våningen. Ju högre upp de kom, desto mörkare blev trapphuset. Klockan närmade sig elva, och trots att natten aldrig riktigt faller vid den här tiden på året i Petersburg, var trapphusets övre del becksvalt.

Högst upp i trappan stod en liten sotfläckig dörr på glänt. Ett stearinljus lyste upp ett eländigt rum, vars hela längd - ungefär tio steg från ena änden till den andra - var synlig från dörren. Barntrasor och annat skräp låg utspritt huller om buller. Ett trasigt lakan var uppspänt i bortre hörnet. Bakom det fanns förmodligen en säng. I själva rummet stod bara två stolar och en mycket sliten soffa klädd med vaxduk, framför vilken ett gammalt köksbord av omålad furu var placerat. På bordskanten stod ett talgljus och sprätte i sin järnhållare. Marmeladov hade alltså ett eget rum, inte bara ett "hörn", men det var ett genomgångsrum. Dörren som ledde till de andra rummen, eller cellerna som Amalia Lippewechsels lägenhet var uppdelad i, stod på glänt. Därifrån hördes oväsen. Folk skrek och skrattade, troligen spelade de kort och drack te. Grova svordomar flög ut.

Raskolnikov kände genast igen Katerina Ivanovna. Hon var fruktansvärt mager, ganska lång, med en spenslig och elegant figur, fortfarande vackert mörkbrunt hår och kinder som verkligen hade blivit röda och fläckiga. Hon vandrade av och an i sitt lilla rum med armarna i kors över bröstet; läpparna var torra och spruckna, andningen ojämn och hackig. Hennes ögon glödde febrigt, men blicken var skarp och klar, och hennes lungsiktiga, plågade ansikte gav ett smärtsamt intryck i det sista, darrande skenet från det döende ljuset. För Raskolnikov såg hon ut att vara omkring trettio, och hon verkade

verkligen illa lämpad för Marmeladov. Hon varken hörde eller märkte att de kom in; det var som om hon befann sig i ett slags trans, varken hörde eller såg. Det var kvavt, men hon öppnade inte fönstret; från trappan trängde en stank in, men dörren dit var inte stängd; tobaksrök vällde in från de inre rummen genom den halvöppna dörren - hon hostade, men stängde den inte. Den minsta flickan, omkring sex år gammal, låg och sov på golvet, halvsittande, hopkrupen med huvudet nedgrävt i soffan. Pojken, lite äldre, darrade och grät i ett hörn. Han hade antagligen nyss fått stryk. Den äldsta flickan, omkring nio år, lång och pinnmager, bar endast ett tunt, trasigt linne och en urvuxen kofta över de bara axlarna (den måste ha sytts åt henne för ett par år sedan, för nu räckte den knappt till knäna). Hon stod i hörnet bredvid sin lillebror med sin långa arm, torr som en tändsticka, runt hans hals. Hon tycktes försöka trösta honom; hon viskade något i hans öra och gjorde allt för att hindra honom från att börja snyfta igen, medan hon ängsligt följde sin mor med stora mörka ögon, som verkade ännu större i hennes magra, skrämnda lilla ansikte. Utan att gå in föll Marmeladov på knä just där i dörröppningen och knuffade in Raskolnikov i rummet. När kvinnan fick syn på främlingen stannade hon förvirrat framför honom, som om hon för ett ögonblick kom till sans och undrade: vad gör han här? Men hon måste ha bestämt sig för att han var på väg rakt igenom, till någon annans rum. I den tron, utan att ägna honom mer uppmärksamhet, gick hon mot ytterdörren för att stänga den, och plötsligt skrek hon till när hon fick syn på sin man i dörröppningen.

"Ha!" skrek hon i ren galenskap. "Han är tillbaka! Fånge! Odjur! Var är pengarna? Vad har du i fickorna? Visa! Och dina kläder är inte desamma! Var är dina kläder? Var är pengarna? Tala!"

Hon började genomsöka honom. Lydigt, undergiven, utan minsta dröjsmål, lät Marmeladov henne genomsöka sina fickor. Inte en kopek fanns att finna.

"Så var är pengarna?" ropade hon. "Herre gud, säg inte att han har supit upp alltihop! Det fanns tolv rubel kvar i kistan!" - och plötsligt, i vilt raseri, grep hon tag i hans hår och släpade in honom i rummet. Marmeladov hjälpte till, krypande efter henne fromt på knä.

"Och jag finner nöje i detta! Inte smärta, utan ren njutning, njutning, min... gode... herre...!" ropade han, medan han skakades i håret och till och med slog pannan i golvet. Barnet som sov på golvet vaknade och började gråta. Pojken i hörnet stod inte ut, började skaka och skrika, och kastade sig över sin syster i ren panik, som om han fick ett anfall. Den äldsta flickan, halvt i sömn, darrade som ett asplöv.

"Supit upp! Alltihop!" skrek den stackars kvinnan i förtvivlan. "Och hans kläder är inte desamma! De är hungriga, hungriga!" (Hon pekade på barnen och vred sina händer.) "Åh, fördömt vare detta liv! Och du, har du ingen skam i kroppen?" vrålade hon, plötsligt kastande sig över Raskolnikov. "Rakt från krogen! Du drack med honom? Du också! Ut härifrån!"

Den unge mannen lämnade så fort han kunde, utan att säga ett ord. Dessutom stod nu den inre dörren vidöppen och flera nyfikna ansikten tittade in. Fräcka, skrattande huvuden i kalotter, rökandes papyrosser och pipor, stack fram genom dörröppningen. Det var folk i oknäppta morgonrockar och kläder som var årstidsmässiga till gränsen för det oanständiga; några höll kort i händerna. De skrattade högst när Marmeladov, släpad i håret, ropade att han fann det njutbart. De började till och med tränga sig in i rummet, tills det slutligen hördes ett illavarslande skrik: Amalia Lippewechsel banade sig väg för att ta kontroll över situationen på sitt eget sätt och för att för hundrade gången skrämna den stackars kvinnan med sitt svordomsfyllda krav att utrymma bostaden redan nästa dag. När Raskolnikov var på väg ut, lyckades han gräva runt i fickan efter de småmynt som fanns kvar av rubeln han spenderat på krogen och lade dem tyst vid det lilla fönstret. Knappt hade han kommit ut på trappan förrän han ångrade sig och nästan gick tillbaka.

"Vilken dum sak att göra," tänkte han. "De har ju Sonja, och jag behöver pengarna själv." Men efter att ha resonerat att det var för sent att ta tillbaka dem nu och att han ändå aldrig skulle ha gjort det, hälsade han pengarna farväl och begav sig hemåt. "Förresten, Sonja behöver ju sitt läppstift, eller hur?" fortsatte han, stegande nedför gatan och flinande sarkastiskt. "Hm! Det kostar att vara fläckfri... Och vem kan säga att Sonjetjka själv inte kommer stå på bar backe vid dagens slut? En sådan risk, denna jakt på storviltet... detta guldgräveri... imorgon kan de alla vara pankor, om det inte vore för mina pengar... Åh, Sonja! Vilket guldschakt de har lyckats gräva! Och de öser ur det! Fan ta mig om de inte gör det! De har vant sig vid det. De grät lite och vände sig. Det finns inget som människor inte kan vänja sig vid, hur avskyvärt det än är" Han sjönk in i tankar.

"Men om det inte stämmer," utbrast han plötsligt ofrivilligt, "om människan faktiskt inte är en skurk, om människan inte är avskum, hela människosläktet alltså, då är allt annat bara förutfattade meningar, bara rädslor som har påtvingats oss, och det finns inga hinder, och det är precis så det borde vara!"